

Allah'ın Mülkü:
İslam, Vakıf ve Modern Devlet

Nada Moumtaz

iktisat yayınları

İktisat Yayınları – 117

İktisat Tarihi - 18

Nada Moumtaz

Allah'ın Mülkü: İslam, Vakıf ve Modern Devlet
(*God's Property Islam, Charity, and the Modern State*)

Genel Yayın Yönetmeni: Hüseyin Türkan

Baş Editör: Necmettin Kızılkaya

Çevirmenler: Memduh Erdoğan, Mustafa Taş

Tasarım: Seyfullah Bayram

Baskı: Kitapyurdu Doğrudan Dağıtım

Yenibosna Merkez mah. Cemal Ulusoy cad. No: 43

Bahçelievler/İstanbul

kdd.kitapyurdu.com (Sertifika no: 40675)

1. Baskı: İstanbul, Temmuz 2025

ISBN: 978-605-73765-8-9

İletişim

Sultantepe mah., Cumhuriyet cad., No: 39/1, 34674 Üsküdar/İstanbul

iktisatyayinlari.com

editor@iktisatyayinlari.com

Sertifika no: 53575

Bu kitabın ilk baskısı University of California Press tarafından

2021 yılında gerçekleştirilmiştir.

©İktisat Yayınları, 2025.

Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

İktisat Yayınları, Nokta Yayın Grubu'na ait bir markadır.

Nokta Yayın Grubu, İlke İlim Kültür Eğitim Vakfı İktisadi İşletmesi'ne aittir.

Allah'ın Mülkü:
İslam, Vakıf ve Modern Devlet

Nada Moumtaz

Çevirmenler: Memduh Erdoğan, Mustafa Taş

iktisat
yayınları

İktisat Tarihi Dizisi Hakkında

Bu dizide, iktisat tarihi ile iktisadı tarihsel bir bakış açısından ele alan eserlere yer verilmektedir. Dizide finans, emek, sanayi, tarım, kurum tarihi, mekansal iktisadi tarih, ÷lke iktisadi tarihleri, ekonomik sistemlerin tarihi de dahil olmak üzere geniş bir yelpazede kitaplar yer almaktadır.

Nada Moumtaz

Nada Moumtaz, City University of New York'ta Kùltürel Antropoloji alanında doktorasını tamamlamıştır. Araştırmaları; antropoloji, tarih ve İslam hukuku arasındaki kesişime odaklanmakta olup, 19. yüzyıldan 21. yüzyıla kadar Levant bölgesini kapsamaktadır. Çalışmalarında, 19. yüzyıldan itibaren İslami geleneğin, modern dünyanın hâkim düşünce ve kurumlarına meydan okurken ve alternatifler sunmaya devam ederken nasıl dönüştüğünü incelemektedir. *Allah'ın Mülkü: İslam, Hayırseverlik ve Modern Devlet* adlı kitabında, Beyrut'ta yüzyıllardır süregelen bir hayırseverlik uygulaması olan vakfın çağdaş İslami canlanışını inceleyerek, dinin sekülerleşmesine “ekonomi”den ayrılması merceğinden yeni bir ışık tutuyor. Hâlihazırda, 1990'lardan itibaren Beyrut'un savaş sonrası yeniden inşasında bu vakıfların rolü, kapitalizmle olan kesişimleri ve bu süreçte yaşanan gerilimler üzerinde çalışmaktadır.

Memduh Erdoğan

Memduh Erdoğan, 2019 yılında İstanbul Şehir Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'nden mezun olmuştur. 2023 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Hukuku bölümünde yüksek lisans eğitimini tamamlamış, yüksek lisans tezini “1913-1928 Sözleşme Serbestisi Tartışmaları Bağlamında Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Hukuk ve İktisat Etkileşimi” başlığıyla sunmuştur. Aynı üniversitenin İslam İktisadı ve Finansı bölümünde doktora devam etmektedir. Çalışmaları İslam iktisadı ve Osmanlı hukuku alanlarında yoğunlaşan Erdoğan, İstanbul Üniversitesinde araştırma görevlisi olarak akademik çalışmalarını sürdürmektedir.

Mustafa Taş

Mustafa Taş, 2019 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Hukuku Anabilim Dalında başladığı yüksek lisans öğretimini 2023 yılında tamamladı. Hâlihazırda Marmara Üniversitesinde doktora öğretime devam etmekte ve Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesinde araştırma görevliliği yapmaktadır.

İçindekiler

Türkçe Çeviri İçin Önsöz	xi
Teşekkür	xv
Giriş	1
Modern Bir İhya ve Kavramların Grameri	9
Modern Devletin Özgünlükleri:	
İlerleme, Ekonomi ve Hukukun Kullanımı	19
Kamu Yararı	25
Aile	27
Modern Özne ve İçsellik	29
Soy Kütüksel Antropoloji: Defter, Arşiv ve Kütüphane	31
İleride Bizi Neler Bekliyor?	37
1. Kısım: Mimari	
Vakıf, Bir Tanımsızlık	45
Osmanlı Son Döneminde Hanefi Vakfı: Nesne Olarak Vakıf	49
19. Yüzyılın Sonlarında Vakıf: Hukuki Özne Olarak	
Vakıf Sorunsalı	61
Fransız Mandası: Özne Olarak Vakıf	73
Sömürge-Sonrası Vakıf Uygulamaları: Manevi Şahıs Olarak	
Vakıf	88
Sonuç	101

Devlet, Hukuk ve “Müslüman Toplum”	105
Kadı Denetiminde Bireyselleştirilmiş Osmanlı Son Dönem Hanefi Vakıf İdaresi	110
1850 Tarihli Ferman: Gayrimenkul Zenginliği Olarak Vakıf ve Devlet Yönetiminin Başlangıcı	121
1921 Tarihli 753 Sayılı Karar: “Müslüman Toplum”un “Dini” Mülkü Olarak Vakıflar ve Devlet Denetimi	138
2003 Tarihli 42 Sayılı Karar: Devlet İddiasında Bulunmak, Vakıfları Kontrol Etmek	154
Sonuç	169

2. Kısım: Gramerler

Hayırseverlikte Niyet	175
Osmanlı Hanefiliğinde Amelde Niyet İle Borcun Affı Arasında Vakıf Meselesi	179
Tanzimat Döneminde Borç İçin Haciz ve Yeni Hukuki Özne: İçsellikğin İncelenmesi	196
Gerçek Bir Hak ve Genelleştirilmiş Bir Şüphe Olarak Fransız Mandası’nda Haciz	219
Sömürge Sonrası Şüphe ve Kaçınma Ahlakındaki Devamlılık	231
Sonuç	237
Hayırseverlik ve Aile	239
Osmanlı Geç Dönem Hanefiliğinde Hayırseverlik: Ailenin Önceliği	245
19. Yüzyıl Reformu: Atama Mantığında Değişen Öncelikler	266
Fransız Mandası Dönemi Tartışmaları: Hayır Yerine Ekonomi Konusu Olarak Aile Vakfı	274
Sömürge Sonrası Kırılmalar ve Süreklilikler: Yüceltilmiş Bir Liyakat Etiği	291
Sonuç	302

“Vakfin Yararı” ve Kamu Yararı	305
Osmanlı Son Dönem Hanefi Düşüncesinde Maslahat: Şeriat Tarafından Tanımlanmış ve Devlet Tarafından Korunmuş Vakıf Yararı	309
Tanzimat Sonrası Osmanlı Maslahatı: Kamu Yararı ve “Vakfin Maslahatı”nın Korunması	325
Manda Düzenlemeleri: Vakfin Yararının Kamu Menfaatine Tabi Kılınması	331
Savaş Sonrası Yeniden Yapılanma: Kamu Yararına Karşı Vakfin Yararını Öne Sürmek	335
Sonuç	350
Sonuç	353
Lübnan ve Ötesinde Vakfin Yeniden Yapılandırılması	359
Hayırseverlik, Mülkiyet ve Modern Devleti	
Vakıf Üzerinden Yeniden Düşünmek	364
Ekler	371
Ek 1: Beyrut Mahkemesi’nin Başlıca Osmanlı Mütünü, Şerhleri ve Haşiyeleri	371
Ek 2: Ömeri Camii Harcamaları ve Atamaları	373